

מאור אהרן

פרשת בא

הברד ואת כל עשב השדה שבר ולהנתבאר במדרש אין מובן מהו ואת כל עשב השדה הכה הברד דהא עדיין נשאר עשב השדה למכת ברד. ועיין רמב"ן לעיל מקרא ד'.

י' ו'. ומלאו בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום היותם על האדמה עד היום הזה ויפן ויצא עם פרעה. הא דכתיב הכא מכת הארבה אשר לא ראו אבתיך וגו', ולעיל מכת הברד (פ"ט מקרא י"ח) כתיב הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה, י"ל ע"פ מש"כ הרמב"ן דהא דכתיב אשר לא היה כמוהו במצרים היינו דוקא במצרים לא היה כמוהו אבל בסדום כן היה כמוהו יעו"ש, ולפי"ז לכן במכת ארבה כתיב אשר לא ראו אבתיך ואבות אבתיך כלל ואפילו במקומות אחרים, אבל במכת ברד דוקא במצרים לא היה כלל ברד מיום הוסדה ועד עתה.

י"ה אמאי כתיב ויצא ל' יחיד, והא כתיב לעיל (מקרא ג') ויבא משה ואהרן וגו' ומבואר דשניהם היו שם, ושניהם גם יצאו כמבואר מדכתיב להלן (מקרא ח') ויושב את משה ואת אהרן, וא"כ הול"ל ויצאו ל' רבים, ועיין מש"כ לעיל פ"א מקרא ו' בשם האב"ע והאברבנאל.

י' ח'. ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אלהם לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההלכים. יל"ה דלכאורה קודם היה צריך לשאול מי ומי ההלכים ואח"כ אם יחליט שילכו אז יאמר לכו עבדו וגו', וי"ל דה"פ ויאמר אלהם לכו עבדו את ה' אם אתרצה כשתאמרו לי מי ומי ההלכים, ועוד י"ל דמתחילה לא נתכוין לשלוח את

י' ה'. וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראת את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה. ארז"ל (תנחומא וארא י"ד) עשר מכות כולן מדה כנגד מדה כו' ברד מפני ששמו את ישראל נוטעי גנות ופרדסים ואילנות וכרמים לפיכך הביא עליהן ברד ושבר אילנותיהן כו' ארבה למה מפני ששמו את ישראל זורעי חטין ושעורים לפיכך הביא עליהן ארבה ואכלו להם כל מה שזרעו להם ישראל כו' ע"כ, וכדברי המדרש כן כתיב (תהילים ק"ה ל"ב - ל"ה) נתן גשמיהם ברד אש להבות בארצם ויך גפנם ותאנתם וישבר "עץ" גבולם, אמר ויבא ארבה וילק ואין מספר ויאכל כל "עשב" בארצם ויאכל פרי אדמתם.

והנה יל"ה ממה דכתיב לעיל מכת ברד (וארא פ"ט מקראות ל"א ל"ב) והפשטה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשטה גבעל, והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה, דא"כ היאך אמרו במדרש שהארבה אכל השעורים דהא בקרא נתבאר שהשעורה כבר נוכתה בברד, וצ"ב.

עוד יל"ה להנתבאר מדברי המדרש דהברד אכל האילנות והארבה אכל חטין ושעורים, ממה דכתיב בקרא דידן ואכל את כל "העץ" הצמח לכם מן השדה, וכן ממה דכתיב להלן (מקרא ט"ו) וכסה את עין כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל את כל עשב הארץ ואת כל פרי העץ אשר הותיר הברד ולא נותר כל ירק בעץ ובעשב השדה בכל ארץ מצרים ולהנתבאר במדרש לא היה הכתוב צ"ל ואת כל פרי העץ מפני שזה כבר היה במכת ברד ומהו אשר הותיר הברד, דהיה צ"ל רק ואת כל עשב הארץ כי זה נאכל בארבה, וכן ממה דכתיב לעיל (וארא פ"ט מקרא כ"ה) ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הכה

כולם ומה שאמר תחלה לכו עבדו ואח"כ אמר מי ומי ההלכים כי נתכוין ללעוג, ועוד י"ל דבתחלה אמר לכו עבדו מפני עבדיו שאמרו לו טענתם לעיל מקרא ז' ואח"כ אמר את האמת שבליבו מי ומי ההלכים שלא רצה ליתן ללכת, ועוד י"ל דה"ק לכו עבדו את ה"א והיינו משה ואהרן ואח"כ לגבי בנ"י שאל מי ומי ההלכים, ויש לסייע לתי' זה מדכתיב להלן (פי"ב מקרא ל"א) גם אתם גם בנ"י דלאורה צ"ב מהו אריכות זו והשתא א"ש גם אתם כמ"ש לכו עבדו וגם בנ"י ולא כמו שאמרתי לכם בתחילה מי ומי ההלכים. ועיין בעה"ט ואוה"ח הק'.

י' י"ב. ויאמר ה' אל משה נטה ידך על ארץ מצרים בארבה ויעל על ארץ מצרים ויאכל את כל עשב הארץ את כל אשר השאיר הברד. ולעיל (מקרא ה') כתיב וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הברד ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה, ושמה העץ הצמח לכם מן השדה היינו דכלול בזה גם עשב הארץ. ועיין מש"כ לעיל מקרא ה'.

י' ט"ז. וימהר פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי לה' אלקיכם ולכם. הא דאמר ולכם, משום שגירש אותם כדלעיל מקרא י"א, ועתה הוצרך להודות על טעותו, ושוב נמצא כן בחזקוני.

י' י"ז. ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו לה' אלקיכם ויסר מעלי רק את המות הזה. הא דרק הכא מכת הארבה אמר רק את המות הזה, משום דהכא אם הארבה לא יפסק לא יהיה נשאר בכל מצרים כל ירק הארץ ועשב השדה כדלעיל מקרא ט"ו (עיין ספורנו), ואילו במכת הברד עדיין נשאר דבר מאכל בכל מצרים, ולכן התם עדיין לא אמר פרעה רק את המות הזה והכא כבר אמר משום שפחד פן לא יהיה נשאר בכל מצרים דבר מאכל, כי בלא דבר מאכל היאך יוכלו עוד לחיות.

י' כ"א. ויאמר ה' אל משה נטה ידך על השמים ויהי חשך על ארץ מצרים וימש חשך. ארז"ל (תנחומא וארא י"ד) ובשלשת ימי האפלה נתן הקב"ה את חן העם בעיני מצרים וישאילום והיו ישראל נכנסים לתוך בתיהן של מצרים והיו שואלין מהן כלי כסף וכלי זהב ושמלות אם היו אומרים אין לנו להשאיל היה מאיר הקב"ה את המקום שהיו שם והיה אומר לו ישראל הרי הוא במקום פלוני לקיים מה שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ע"כ, הנה מדברי המדרש הכא משמע שישראל ביקשו להשאיל בעת מכת חושך, כדאמרו היה מאיר הקב"ה את המקום שהיו שם, וע"כ שזה היה בעת המכה (ואין זה כפרש"י להלן מקרא כ"ב וכשיצאו כו'), אבל קשה לפרש כן כונת המדרש משום שהצווי לשאול מהמצרים היה קודם מכת בכורות ולא קודם מכת חושך.

ומה שאמרו במדרש צ"ל שזה היה דוקא בג' ימים ראשונים שעדיין יכולים היו לעמוד ולישב אבל לא בג' ימים אחרונים שלא היו יכולים לעמוד ולישב וכדפרש"י להלן מקרא כ"ב (וכדאמרו בתנחומא בא ג') כי כיון שלא היו יכולים לזוז א"כ אף השפתיים נעצרו ולא היו יכולים לדבר.

והנה ארז"ל (שמו"ר י"ד ג') ובשלשת ימי האפילה נתן הקב"ה את חן העם בעיני מצרים שהיה ישראל נכנס לתוך בתיהן של מצרים והיו רואין כלי כסף וכלי זהב ושמלות אם היו אומרים אין לנו להשאיל לכם היו ישראל אומרים להן הרי הוא במקום פלוני באותה שעה היו המצריים אומרים אם היו אלו רוצים לשקר בנו היו נוטלין אותן בימי החשך ולא היינו מרגישיין שהרי ראו אותן כבר אחר שלא נגעו חוץ מדעתנו כמו כן לא יחזיקו והיו משאילין להן לקיים מה שנאמר ואחרי כן יצאו ברכוש גדול הה"ד כו' ע"כ, ויל"ה דבתחילה אמרו ובשלשת ימי האפלה נתן הקב"ה כו' ומשמע שזה היה ממש בשלשת ימי האפלה וכמו שמשמע בתנחומא דלעיל, ובסוף אמרו באותה שעה היו המצריים אומרים כו' ומשמע שזה לא היה בתוך ימי האפלה רק אחר גמר מכת החושך ותי' בעץ יוסף וז"ל ובשלשת ימי אפלה פי' ע"י שלשת ימי אפלה עכ"ל, ותי' זה ניחא דוקא למ"ש בשמו"ר, אבל למ"ש בתנחומא א"א לתרץ כן כי הא איתא בתנחומא היה מאיר הקב"ה, וצ"ב.

י' כ"ד. ויקרא פרעה אל משה ויאמר לכו עבדו את ה' רק צאנכם ובקרכם יצג גם טפכם ילך עמכם. יל"ה איך פרעה היה יכול לדבר ולקרוא, והרי היה זה חושך שלא יכלו לזוז וכדפרש"י לעיל (מקרא כ"ב) ומסתברא דאף השפתיים לא נעו כמו היד שלא זז, ושוב נמצא דכתב באוה"ח הק' דאחר גמר המכה אז פרעה קרא למשה יעו"ש, אך אין מובן דכיון שנגמרה המכה למה קרא, דבשלמא אם עדיין זה עת המכה ניחא שקורא והיינו כדי שתפסיק המכה, אבל הכא שנגמרה המכה למה קרא, ושמא פחד ממכה נוספת אחר מכת חושך.

י' כ"ה. ויאמר משה גם אתה תתן בידנו זבחים ועלת ועשינו לה' אלקינו. הא דכתיב זבחים ועלת היינו גם צאן וגם בקר וכדכתיב להלן (פי"ב מקרא ל"ב) גם צאנכם גם בקרכם כאשר דברתם ולכו וגו', ויל"ה דהא נעבד אסור להקריב קרבן לה' וכדתנן רפ"ו דתמורה, שהרי הצאן במצרים היה ע"ז של המצריים כדכתיב (בראשית ויגש פמ"ו מקרא ל"ד) כי תועבת מצרים כל רעה צאן ופרש"י וז"ל כי תועבת מצרים כל רעה צאן לפי שהם להם אלהות עכ"ל, וא"כ איך ביקש משה רבינו זבחים ועלת מפרעה, ושמא י"ל דאולי ביטלוה לע"ז ע"י נתינתה לישראל עיין רמב"ם (פ"ח מע"ז ה"י) ובכסף משנה שם בשם רש"י ושוב נמצא דכתב הרמב"ן דבאמת לא עלתה על דעתו דמשה ליקח מהם שהרי זבח רשעים תועבה, רק אמר לפרעה שהמציאות תהיה שפרעה יבקש שיקחו צאן ובקר כדי שיהיה לפדיון בעבור נפש פרעה כו' יעו"ש ברמב"ן, אבל צ"ב למה לא כתב הרמב"ן טעם הדבר משום דהוי נעבד רק כתב הטעם משום זבח רשעים תועבה.

י' כ"ט. ויאמר משה כן דברת לא אסף עוד ראות פניך. ולעיל (מקרא כ"ח) אמר פרעה אל תספ ראות פני כי ביום ראתך פני תמות, ולא מצינו שענה לו משה על מה שאמר כי ביום ראתך פני תמות, רק על מה שאמר אל תספ ראות פני, והענין משום דאצל משה רבינו היו דברי פרעה דברים בטלים, ומה שכן ענה לו כן דברת וגו', ר"ל לו שזה יהיה לרעתו כמו שהיה במכת בכורות

שחיפש אחר משה ואהרן ולא מצאם, ועיין להלן ד"ה פרש"י.

פרש"י וז"ל כן דברת יפה דברת ובזמנו דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פניך עכ"ל, ולכאורה מבואר כן מדכתיב להלן (פי"ב מקרא ל"א) ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו' ופרש"י וז"ל ויקרא למשה ולאהרן לילה מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי עכ"ל ולא נתבאר שמצא את משה ואהרן, ושוב נמצא כן בספורנו שלא מצאם, אמנם ברש"י להלן (פי"א מקרא ח') פרש"י שפרעה נשתחזה למשה יעו"ש וע"כ שמצאם, וצ"ל דבאמת פרעה מצא את משה אבל משה לא הביט בפניו שהרי אמר משה לא אוסיף עוד ראות פניך, ושוב נמצא כן בילקוט (אות ר"ח) שמצאם יעו"ש, ועיין רמב"ן.

והנה אע"ג דארז"ל (מגילה כ"ח א') דאסור להסתכל בצלם דמות אדם רשע מ"מ הוצרך משה רבינו לחלוק כבוד למלכות משום ציווי ה' (כדאיתא בשמו"ר ז' ב' ובתנחומא וישלח ג', וארא ב', בא ז' יעו"ש) ומפני שלום וכבוד המלכות הסתכל בו עד עתה, וכמבואר בגמ' גופא (שם) דילפי זה מקרא דכתיב לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך, ומבואר דרק מפני כבוד מלכות יהושפט הסתכל אלישע הנביא ביהורם.

וכתב הגרע"א בגליון הש"ס (שם) דברי המג"א באו"ח סי' רכ"ו ס"ק כ' דכ"ז דוקא להסתכל בו יותר אסור אבל ראייה בעלמא מותר ע"כ, ובשדי חמד (מערכת הה"א סי' כ"ה) האריך בזה והביא דיש חולקים על המג"א יעו"ש, והנה אמרו בגמ' ל' הסתכלות והיינו לשון התבוננות ולא אמרו לשון ראייה, וזהו לכאורה כדברי המג"א דדוקא ראייה בהתבוננות הוא אסור אבל ראייה בעלמא מותר.

ובתורה תמימה (בראשית פכ"ז מקרא א') הוכיח דאיסור ההסתכלות אין זה אפילו איסור דרבנן רק מדת חסידות היא, והוא מהא דאיתא בגמ' (שם) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה הארכת ימים א"ל מימי לא נסתכלתי בדמות אדם רשע יעו"ש, והשתא אם היה אסור ממש מצד הדין א"כ מאי רבותיה, והלשון אסור לא קשה כו' עכ"ד הת"ת, ומש"כ והלשון אסור לא קשה ר"ל דאי הוה חסידות אמאי קתני הלשון אסור, וע"ז תי' דהכי מצינו בהרבה מקומות יעו"ש, ויש להוסיף עוד, דהנה כתבו התוס' (תענית י"א א') וז"ל אסור לאדם

לשמש מטתו בשני רעבון וא"ת הרי יוכבד נולדה בין החומות ואותו העת רעב היה וע"כ שמשו מטותיהן בשני רעבון וי"ל דלכו"ע לא הוי אסור אלא למי שרוצה לנהוג עצמו בחסידות ויוסף לא שימש אבל שאר בני"א שימשו עכ"ל התוס', ומצינו בזה בהדיא דהלשון אסור שייך אף בענין חסידות, ובאמת טעמא בעי, ויתכן דחז"ל באו ללמדנו דאף מדת חסידות לאו מילתא זוטרתא היא ולכן אמרו הלשון אסור.

ובעצם קושית התוס' נמצא מבואר דמעת שהתחיל הרעב בא"י עד שירדו למצרים היו לכל הפחות כבר תשעה חדשים, והבן.

ובטורי אבן (מגילה שם) ד"ה מימי, כתב בתחילת דבריו דזהו איסור ממש להסתכל בפני אדם רשע.

אמנם עיקר הדבר צ"ב מהא דאמרי' (זבחים ק"ב א') ויצא מעם פרעה בחרי אף כו' סטרו ויצא כו', וחזינן דמשה רבינו לא הקפיד לכבד את פרעה.

י"א ב'. **דבר נא באזני העם וישאלו**

איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב. יל"ה למה לא הוזכר הכא שמלות, כמו שהוזכר לעיל שמות פ"ג מקרא כ"ב ולהלן פי"ב מקרא ל"ה.

י"א ח'. **וירדו כל עבדיך אלה אלי**

והשתחו לי לאמר צא אתה וכל העם אשר ברגליך ואחרי כן אצא ויצא מעם פרעה בחרי אף. פרש"י וז"ל וירדו כל עבדיך חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה ואמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחווית לי עכ"ל, יל"ה שהרי להלן (פי"ב מקרא ל"א) כתיב ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו' ופרש"י וז"ל ויקרא למשה ולאהרן לילה מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר וצועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי עכ"ל, ולא נמצא מבואר שבאמת מצא פרעה את משה ואהרן, וא"כ איך פרש"י הכא שפרעה נשתחוה למשה רבינו.

עוד יל"ה מהא דאמרי' (זבחים ק"ב א') ויצא מעם פרעה בחרי אף כו' סטרו ויצא כו' וחזינן דמשה רבינו לא כיבד את פרעה וא"כ איך פרש"י הכא מתחילת אותו הכתוב דמשה רבינו חלק כבוד למלכות.

י"ב ג'. **דברו אל כל עדת ישראל**

לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבתו **שה לבית.** פרש"י וז"ל דברו אל כל עדת וכי אהרן מדבר והלא כבר נאמר אתה תדבר אלא חולקין כבוד זה לזה ואומרים זה לזה למדני והדיבור יוצא מבין שניהם כאילו שניהם מדברים עכ"ל, וכיון דהדיבור יוצא מבין שניהם לכן לא טען משה הכא דערל שפתים הוא, שהרי גם כשנצטוו לעיל לדבר אל בני"י (ולא לפרעה) טען שהוא כבד פה כדלעיל פ"ד מקרא י' וברש"י פ"ד מקרא ט"ז.

יל"ה מאי קשיא וכי אהרן מדבר, והרי התם דכתיב (וארא פ"ז מקרא ב') אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה וגו' פרש"י וז"ל אתה תדבר פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה עכ"ל (וכן פרש"י לעיל פ"ו מקרא י"ג ולעיל פ"ז מקרא א' יעו"ש) וא"כ מבואר דבאמת אהרן מדבר.

עוד יל"ה דהתם גבי הדיבור לפרעה פרש"י דמשה דיבר תחלה לפרעה ואח"כ אהרן לבדו המליצנו באזני פרעה, ואילו הכא גבי הדיבור לבני"י פרש"י דהדיבור יוצא מבין שניהם, וצ"ב. ועיין מלבי"ם דמה שאמרו שהדיבור יוצא מבין שניהם היינו שמשה לבדו דיבר יעו"ש. ועמש"כ לעיל שמות פ"ד מקרא ט"ז, וארא פ"ו מקרא ט' בכל זה.

אפשר דלפי מה שכתב רש"י הכא אלא חולקין כבוד זה לזה כו', יתכן לפרשו כן נמי בהא דכתיב לעיל (שמות פ"ד מקרא ט"ו) ואנכי אהיה עם פיה ועם פיהו, ועמש"כ בזה שם.

י"ב י"א. **וככה תאכלו אתו מתניכם חגרים**

נעליכם ברגליהם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה'. פרש"י וז"ל פסח הוא לה' הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדילוג והפסיחה שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט כו' עכ"ל, וכן פרש"י נמי להלן מקרא י"ג יעו"ש, ויל"ה שהרי בני"י בארץ גשן לבדם כדכתיב לעיל (וארא פ"ח מקרא י"ח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב וגו', וכתב

(פ"ט מקרא כ"ו) רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד, וא"כ איך פרש"י שהיו מצריים עם ישראל, ושוב נמצא דכתב הרמב"ן (וארא פ"ח שם) דבאמת היו מצריים אצל ישראל יעו"ש, ולפי"ז ניחא דלכן היה צריך לפסוח.

ושמא י"ל עוד דממכת ברד ואילך עד מכת בכורות היו מישראל שעברו לגור חוץ לארץ גשן, ואולי יש לדחות תי' זה מדכתיב להלן (מקרא ל"ז) ויסעו בני ישראל מרעמסס וגו', ומשמע שכל בני ישראל היו ברעמסס, ובנ"י היו ברעמסס שהיא בארץ גשן שהיא בארץ מצרים כדפרש"י בראשית ויגש פמ"א י"א כ"ז יעו"ש.

י"ב י"ב. ועברתי בארץ מצרים
בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'. פרש"י וז"ל אעשה שפטים אני ה' אני בעצמי ולא ע"י שליח עכ"ל, יל"ה מהא דכתיב להלן (מקרא כ"ג) ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף ופרש"י וז"ל ולא יתן המשחית ולא יתן לו יכולת לבוא כו עכ"ל ומבואר לכאורה דההכאה היתה על ידי משחית ולא ע"י הקב"ה, ואאמו"ר הגר"י שליט"א אמר דשמא הא דכתיב ולא יתן המשחית וגו' ה"ז קאי על בכורות ישראל שהגיע זמנם למות ולא קאי על סתם בכורות ישראל.

עוד יל"ה מדכתיב להלן (מקרא כ"ט) ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים וגו' ופרש"י וז"ל וה' כל מקום שנאמר וה' הוא ובית דינו כו' עכ"ל ומבואר דגם בית דינו הכו ולא רק הקב"ה (וכן לא רק המשחית) וי"ל דה' ובית דינו יצאו אבל להכות רק ה' הכה, וכן משמע בתרגום יונתן ב"ע דאיתא ועמי תשעין אלפין רבוון מלאכין מחבלין ואקטול, ומשמע דהבי"ד היו עם הקב"ה אבל רק הקב"ה הכה כדאמר "ועמי" "ואקטול".

ושוב נמצא דכתב בדעת זקנים לבעלי התוס' (מקרא כ"ג) וז"ל ולא יתן המשחית קשה להרב משה דהא בהגדה כתיב ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וי"ל דהכי פרושו אני בכבודי וגם המלאך ולא המלאך לבדו כי לא יתכן שיהיה הקב"ה בלא מלאך עכ"ל, ובזה לכאורה מיושב נמי אף הקושיא ממקרא כ"ט.

י"ב י"ג. והיה הדם לכם לאת על

הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים. פרש"י וז"ל ולא יהיה בכם נגף אבל הוזה הוא במצרים הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל יכול ימלט ת"ל ולא יהיה בכם נגף אבל הוזה במצרי שבבתיכם הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו ת"ל ולא יהיה בכם נגף עכ"ל, יל"ה דהא לעיל מיניה בקרא דידן פרש"י וז"ל וראיתי את הדם הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב"ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים במצוותי ופוסח אני עליכם עכ"ל והרי לכאורה ישראל שהיה בית המצרי איך היה יכול לקיים זו המצוה לזבוח שה שזהו אלוה של מצרים בפני המצרי, וי"ל דהנה כתב המחבר (או"ח סי' ת"ל) וז"ל שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו עכ"ל וכתב במ"ב (סק"א) מפני הנס שבשנה שיצאו ממצרים היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כ"א מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה כמש"כ בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו' והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו והיו שינייהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר להם דבר כו' עכ"ל, וא"כ ניחא דודאי אף ישראל שהיה בבית מצרי יכול היה לקיים זו המצוה מפני הנס.

י"ב כ"ב. ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. הכא הקדים הכתוב משקוף למזוזות, ואילו לעיל הקדים מזוזות למשקוף כדכתיב (מקרא ז') ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם, ועיין בזה בעה"ט. (עיין מש"כ במקרא זה בספרנו אבני אהרן למס' אבות פ"ג מ"ו ד"ה ומנין אפילו חמשה כו').

י"ב כ"ח. וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו. פרש"י וז"ל וילכו ויעשו וגו' וכי כבר עשו והלא מראש חודש נאמר להם אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם

הכתוב כאילו עשו עכ"ל, והנה לכאורה כ"ז הוא דוקא אם לבסוף עשה המצוה, וכדארז"ל (בכרות ו' א') אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, והנה משמע שאם לא היה נאנס לא, ואי בכל פעם שאם חושב לעשות מצוה חשיב כאילו כבר עשה א"כ למה אם לא עשה המצוה אף שלא נאנס אין זה חשיב כאילו עשה, אלא על כרחך דכל מה דחשיב כאילו עשה המצוה היינו דוקא אם לבסוף עשה המצוה.

עוד פרש"י וז"ל וילכו ויעשו אף ההליכה מנה הכתוב שכר להליכה ושכר לעשייה עכ"ל, והיינו כדתנן (אבות פ"ה) הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו הולך ועושה חסיד, והא דלא קתני התם הולך ועושה שכר הליכה ושכר עשייה בידו, היינו משום שאינו מסתפק בשכר המעשה לבד אלא הולך פסיעות יתירות וע"כ הוא חסיד, וכדארז"ל (סוטה כ"ב א' וכו"ה בתדא"ז פ"ז) והאמר רבי יוחנן למדנו יראת חטא מבתולה וקיבול שכר מאלמנה כו' קיבול שכר מאלמנה דהיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותיה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר"י אמר לה לא בית הכנסת בשביכותך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי, ופרש"י וז"ל וקיבול שכר מאלמנה שהיתה טורחת עצמה יותר מן הצורך כדי לקבל שכר כדמפרש ואזיל למדנו שיטריח אם עצמו במצוה לקבל שכר יותר עכ"ל.

עוד פרש"י וז"ל כאשר צוה ה' את משה ואהרן להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן ומהו כן עשו אף משה ואהרן כן עשו עכ"ל, יל"ה מאי ס"ד שמשה ואהרן לא יעשו כן וכי ס"ד שהם ידברו לאחרים והם עצמם לא יקיימו, וי"ל דהנה כתיב לעיל (מקרא כ"ב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, וס"ד דכיון דיציאת מצרים היתה מיד בבקר לכן היה מותר להם למשה ואהרן לצאת מתוך ביתם גם בלילה להכין יציאתן של כל ישראל ממצרים דהעוסק במצוה פטור מן המצוה קמ"ל. ועיין טעמא דקרא למו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בזה.

י"ב כ"ט. ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה. בת"א איתא מבוכרא דפרעה דעתיד למיתב על

כורסיה מלכותיה כו', והיינו דהא קמן שפרעה נשאר חי, וע"כ כונת הכתוב לבנו בכורו של פרעה, ואמר אאמו"ר הגר"י שליט"א דזהו כדכתיב לעיל (שמות פ"ד מקרא כ"ג) הנה אנכי הרג את בנך בכרך וכדפרש"י שם יעו"ש.

יש לדקדק הכא דכתיב עד בכר השבי, ואילו לעיל (פי"א מקרא ה') כתיב עד בכר השפחה, ועיין בזה רש"י.

י"ב ל'. ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדולה במצרים כי אין בית אשר אין שם מת. הנה מדכתיב כי אין בית אשר אין שם מת, לכאורה מבואר דאותן שמתו במכת ברד אלו הנשארים בשדות חוץ לבית לא היו בכורים. ועמש"כ בזה להלן מקרא ל"ג.

י"ב ל"ב. גם צאנכם גם בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי. יל"ה שהרי הבהמות הצאן ובקר מתו וכדפרש"י כל זה להלן פי"ד מקרא ז' ד"ה וכל, וצ"ב.

י"ב ל"ג. ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים. מדכתיב כי אמרו כלנו מתים מבואר דהמצריים הבינו דלא רק הבכורות מתים, וכדפרש"י וז"ל כלנו מתים אמרו לא כגזרת משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור וכאן אף הפשוטים מתים ה' או י' בבית אחד עכ"ל, והאמת שרק הבכורות מתו כדפרש"י לעיל (מקרא ל') כי אין בית אשר אין שם מת יש שם בכור מת אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור שנאמר אף אני בכור אתנהו ד"א מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדות מרווקים פנויים והיו להם בכורות הרבה פעמים הם חמשה לאשה אחת כל אחד בכור לאביו עכ"ל, ולפירוש קמא דרש"י אין הכרח למה שכתבנו שם מקרא ל'. ועיין שם תרגום יונתן ב"ע.

י"ב ל"ו. וה' נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את מצרים. הנה בפשטות

בביתך ובמקום פלוני הוא עכ"ל, והיינו דלכן היו צריכים לחן, דאי לא החן היו יכולים המצרים שלא להשאיל לישראל על שנסתכלו תוך חפציהם, וע"י החן זה נמנע והשאילום.

הוצרכו לחן כדי שיסכימו המצרים להשאילם, ויתכן לומר עוד לפי מה דפרש"י לעיל (פ"י מקרא כ"ב) וז"ל ויהי חשך אפלה שלשת ימים וגו' ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו

בברכה מרובה, בידידות רבה, אהרן בהגאון הגדול ר' יעקב הלוי שליט"א גרנדש

חזון איש 2/2 זכרון יעקב, ארץ ישראל. פל: 0548408381.
